

Eduskunnan IKÄ-verkoston tietopaketti 3/2020

Julkaisija: [IKÄINSTITUUTTI](#)

23.11.2020

Ratkaisuja ikäihmisten muuttuviin asumistarpeisiin

Korjataan vanhaa ja suunnitellaan yhdessä uutta

Väestö ikääntyy ja kotona asumista korostetaan, mutta miten tavalliset asunnot ja asuinalueet vastaavat iäkkäiden asukkaiden tarpeita? Esteettömyys, palveluiden saavutettavuus, viihtyisyys, turvallisuus, naapuruston yhteisöllisyys sekä asumisen edullisuus ja ekologisuus ovat hyvän asuinympäristön piirteitä. Ne kuvaavat myös asuinalueita, joissa on otettu huomioon kaikkein iäkkäimpienkin asukkaiden toiveet ja tarpeet.

Eduskunnan IKÄ-verkoston tilaisuudessa tutkijat kertoivat yhteisöllisen asumisen hybridimallista sekä perhehoidosta. Kuulimme myös ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittämisestä valtakunnallisesti sekä paikallisesti Tampereella ja Haapajärvellä.

Ajankohtaiset poliittiset asiat korostuivat kansanedustajien puheenvuoroissa. IKÄ-verkoston puheenjohtaja kansanedustaja **Ilmari Nurminen** (SDP) kertoi uuden asiakasmaksulain valmistelusta, joka selkiyttää mistä ja miten palvelumaksut koostuvat kotiin tuotavissa palveluissa sekä hoivan piirissä asuttaessa ja kuinka paljon muita varoja täytyy asiakkaalle jäädä. IKÄ-

verkoston varapuheenjohtaja **Marko Kilpi** (Kok.) nosti esiin kotitalousvähennyksen merkityksen iäkkäiden harkitessa palveluiden ostoa turvaamaan asumista omassa kodissa ja korosti, että liikkumaan kannustava ympäristö tukee iäkkäiden asukkaiden toimintakykyä. Kansanedustaja **Mikko Ollikaisen** (RKP) esimerkki Maalahdesta kertoi, miten kunnassa voidaan samalla lisätä yhteisöllisyyttä ja palveluiden tuottavuutta, kun samassa rakennuksessa on sekä erillisiä että yhteisiä palveluita lapsille ja iäkkäille. Kansanedustaja **Hanna Sarkkinen** (Vas.) painotti tarvetta lisätä iäkkäiden erilaisiin tarpeisiin vastaavia asumisen vaihtoehtoja, jotka ovat edullisia ja yhteisöllisiä. Kansanedustaja **Peter Östman** (KD) toivoi perhehoidon vahvistamista ja kaikki edustajat pitivät tärkeänä sitä, että perhehoitoon tehdään yhtenäiset toimintatavat koko maahan.

Iäkkäät asuvat siellä missä nuoremmatkin. Siksi tavanomaiset asuinympäristöt kannattaa aina suunnitella tai korjata esteettömiksi.

Eduskunnan IKÄ-verkoston sihteeri **Päivi Topo**, Ikäinstituutti

Dia 2

Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma 2020-2022
asuntoneuvos Raija Hynynen

Diat 3-4

Yhteisöllisen senioriasumisen hybridimalli

dosentti Outi Jolanki, Tampereen yliopisto ja Jyväskylän yliopisto

Diat 5-6

Välimuotoinen ikääntyneiden perhehoito
projektitutkija Emilia Leinonen, Jyväskylän yliopisto

Tutustu keskustelutilaisuuteen [osallistuneiden ratkaisuehdotuksiin](#).

Kuntien varauduttava ikääntyneiden muuttuviin asumistarpeisiin

Ympäristöministeriö toteuttaa ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman vuosina 2020–2022, joka on osa hallitusohjelmaan kuuluvaa poikkiallinnollista Ikäohjelmaa. Toimenpideohjelmasta myönnetään avustusta kunnille ja kuntayhtymille ikääntyneiden asumista parantaviin hankkeisiin.

Toimenpideohjelman taustalla on ikääntyneille sopivien asuntojen ja asuinympäristöjen kasvava tarve. Kotona asumisen tukeminen edellyttää olemassa olevan asuntokannan korjaamista iäkkäiden tarpeita paremmin vastaavaksi, uusien asumisratkaisujen luomista ja asuinalueiden kehittämistä. Ohjelmassa otetaan huomioon ikääntyvän väestön asumisen turvallisuus ja muistisairaiden ihmisten erityistarpeet.

Toimenpideohjelman tavoitteena on

- tukea ikääntyneiden omaa ja kuntien ennakoitua ja varautumista asumiseen
- parantaa ikääntyneiden asuinoloja ja edistää asumisvaihtoehtojen tarjontaa
- tukea ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittämistä.

Toimenpideohjelma toteutetaan yhteistyössä ympäristöministeriön, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n, kuntien, kuntayhtymien, Kuntaliiton sekä eläkeläis-, vanhus-, asunto- ja rakennusalan järjestöjen kanssa.

Ohjelma sisältää seuraavat kokonaisuudet:

Ennakointi ja varautuminen

- Tuetaan ikääntyneiden kansalaisten omaa asumista koskevaa ennakoitua.
- Tuetaan kuntien ennakoitua ja varautumista ikääntyneiden asumistarpeisiin.

Asuntojen korjaaminen ja uustuotannon ratkaisut

- Edistetään hissien rakentamista olemassa olevaan asuntokantaan.
- Edistetään iäkkäiden ja vammaisten asuntojen korjaus- ja esteettömyysavustuksen käyttöä.
- Kehitetään ja tuotetaan tarpeita vastaavia asumisratkaisuja.
- Parannetaan tehostetun palveluasumisen ratkaisuja.

Asuinympäristöt

- Kehitetään asuinympäristöjä ikä- ja muistiystävällisiksi.
- Tuetaan ikääntyneiden yhteisöllisyyttä asuinalueilla.

Avustusta myönnettiin ensimmäisessä haussa 14 kunnalle ja kahdelle kuntayhtymälle, yhteensä noin 770 000 euroa. Hankkeissa yhteiseksi teemaksi nousi kuntien laajeneva varautuminen ikääntyneiden kansalaisten muuttuviin asumistarpeisiin.

[Raija Hynnen: Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma -esitys 23.11.2020](#)

[Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma 2020-2022](#)

Senioriasumiseen tarvitaan erilaisia vaihtoehtoja

Suomessa on yli miljoona 65-vuotta täyttäneitä kansalaista ja yli puoli miljoonaa 75-vuotta täyttäneitä. Suurin osa eli 93 % asuu itsenäisesti joko omakotitaloissa tai kerrostaloasunnoissa. Monet asuvat vanhoissa kerrostaloissa tai omakotitaloissa, jotka ovat usein esteellisiä. Myös asunnon ympäristössä voi olla vaikeaa liikkua omatoimisesti eivätkä palvelut aina ole kävelymatkan päässä.

Yksinasuminen lisääntyy kaikissa länsimaissa ja sama ilmiö näkyy myös Suomessa. Yksinasuvista yhä useammat ovat yli 65-vuotiaita. Yksinasuminen voi lisätä turvattomuutta ja eristäytyneisyyden tunnetta erityisesti silloin kun terveys ja toimintakyky heikkenee. Useimmat yli 65-vuotiaat eivät ole kotipalveluiden tai asumispalveluiden tarpeessa, mutta toivovat asumiselta esteettömyyttä ja mahdollisuuksia sosiaaliseen toimintaan.

Viime vuosina erilaiset senioriasumisen mallit ovat lisääntyneet Suomessa, mikä kertoo siitä, että on olemassa tarve ja kysyntää asumisen vaihtoehtoille.

Ympäri Suomea on rakennettu yhteisöllisiä senioritaloja, monen sukupolven kortteileita, asumisyhteisöjä, jopa seniorien kimppekämppejä ja palvelutaloja, joissa asuu myös opiskelijoita. Senioritaloja yhdistää alaikäraja, joka voi olla 48-vuotta tai 55-vuotta, joten niissä asuu niin työssä käyviä kuin eläkeläisiä.

Yksi uusista senioritalomalleista on hybridi senioritalo, jossa on sekä tavallisia asuntoja että palveluasumista. Keski-Suomessa Jyväskylässä sijaitsee yksi tällainen senioritalo, jossa on omistusasuntoja, asumisoikeusasuntoja, sosiaalisia vuokra-asuntoja sekä yksityisen hoivapalveluyrityksen palveluasunnoiksi vuokraamia asuntoja. Kortteli koostuu kolmesta kerrostalosta, joita yhdistää alakerroksen yhteistilat (oleskelutila, harrastehuoneita, pesutupa, kuntosalit ja yhteispihat). Asukkaat kuuluvat asukastoimikuntaan ja suunnittelevat ja järjestävät yhdessä erilaista sosiaalista toimintaa, harrastusryhmiä, matkoja ja juhlia. Asukkaiden tukena arjessa on myös osa-aikainen toiminnanohjaaja.

Tuloksia 1

- Senioritalon merkitys - fyysinen paikka, jonka esteettömät tilat, helppohoitoiset kerrostaloasunnot, lähipalvelut ja hyvät ulkoilumahdollisuudet mahdollistavat totutun elämäntyylin sekä entisten sosiaalisten kontaktien ylläpitämisen että harrastusten jatkumisen

Inkeri ja Seppo

"Me, me ollaan aika täm- tämmösiä oman polun ihmisiä...me yleensä lähetään kävelemään...Tuol on hyvät kävelymahollisuudet" (Inkeri)

Anneli: *"oon aina ollut aktiivi-, aktiivinen niinku kaikissa järjestöissä ja seuroissa ja näin. Et mä oon ollut...et paljon ohjelmaa ollut aina elämässä. Niin tuota, täältä pystyy hoitamaan hyvin kun kuus kertaa tunnissa menee bussi kaupunkiin"*

Raimo: *"Sit, sit täällähän on kuntosalit on meille. Ne on maksuttomia ja sit on, pesutupa on maksuton ja...sit on tuo, saunavuorot on semmoset ilmaiset vuorot. Sitte voi tilata oman vuoron missä ite käy"*

Esteetön ympäristö ja yhteisöllisyys tukevat hyvinvointia

Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen yksikössä ([CoE AgeCare](#)) toteutetussa tutkimuksessa tarkasteltiin rakennetun, luontoympäristön ja sosiaalisen ympäristön merkitystä asukkaille. Sosiaalinen ympäristö viittaa sosiaaliin verkostoihin ja palveluihin. Asukkaille tehtyjen haastattelujen (40 haastateltavaa) mukaan osalle asukkaista keskeisiä olivat asumisen esteettömyyden ja helppouden tarjoamat mahdollisuudet jatkaa totuttua elämäntyyliä, harrastuksia ja entisiä sosiaalisia kontakteja. Toisille keskeistä olivat uudet sosiaaliset kontaktit ja yhteiset toiminta- ja harrastusmahdollisuudet.

Yhteisesti arvostettuja tekijöitä olivat tilojen ja asuinympäristön esteettömyys, yhteistilat, palveluiden läheisyys, hyvät julkiset liikenne-yhteydet, kaunis luonto ja hyvät ulkoilumahdollisuudet. Asukkaat arvostivat myös yhteisöllistä ilmapiiriä silloinkin, kun he eivät itse osallistuneet aktiivisesti yhteiseen toimintaan. Yhteisöllisessä talossa asukkaiden tuttuus tuo turvallisuuden tunnetta.

Talossa sijaitseva palveluasumisen yksikkö nähtiin tarjoavan tulevaisuudessa mahdollisuuden jatkaa talossa asumista terveyden heiketessä.

- Senioritalon merkitys asukkaille voi olla erilainen, mutta yhteisöllinen esteetön seniorikortteli tarjoaa sosiaalista ja fyysistä hyvinvointia tukevan ympäristön.
- Hybridi seniorikortteli, jossa on monenlaista omistusmuotoa mukaan lukien sosiaalinen vuokra-asuminen, esteettömät tilat ja asuinympäristö, sekä jaettuja tiloja ja resursseja tarjoaa sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä vaihtoehto.
- Rakennettaessa ikäystävällistä Suomea asuntopoliittikka ja aluesuunnittelu ovat keskeisiä välineitä ikäihmisten hyvinvoinnin ja amatoimisuuden tukemisessa.

Tuloksia 2

- Senioritalo joillekin erityisesti sosiaalinen paikka – rakentumassa oleva yhteisö, joka tarjoaa uusia sosiaalisia kontakteja sekä uusia mahdollisuuksia toimia ja harrastaa

Rauha: *”ihan katoin että mikä on sitten tämä mun loppuelämä että kun tässä on nyt kuitenkin, ei jää yksin. Meet tuonne olohuoneeseen niin siellä on aina, aina on ihmisiä siellä, niin se yksinäisyys ei oo sellanen että sitten kun haluaa olla täällä rauhassa niin täällä saa olla rauhassa...että tää on niin turvallinen. Ja mikä ympäristö täällä järvi on tossa, ja luonto lähellä”*

Martti ja Laura: *”Ja se mikä täs on erinomainen juttu esimerkiks verrattuna siihen [entinen asuinpaikka] on, on se että täs on semmonen turvaympäristö. Tokihan siel naapurit muodosti jonkunlaisen. Mutta tuota niin täs on paljon laajempi piiri näitä tämmösiä, jotka muodostaa jonkinnäköstä turvaa”*

[Outi Jolanki: Yhteisöllisen senioriasumisen hybridimalli -esitys 23.11.2020](#)

Jolanki, Vasara, van Aerschoot (2020) *Senior housing as a living environment that supports well-being in old age*, *Frontiers in Public Health* (OA), accepted for publication.

Välimuotoinen ikääntyneiden perhehoito

Perhehoito on kunnan tai kuntayhtymän järjestämää sosiaalipalvelua. Lasten perhehoito on ollut kiinteä osa lastensuojelujärjestelmää jo 1930-luvulta alkaen, kun taas ikääntyneiden perhehoito on ollut yksi hoivapalveluvaihtoehto kunnissa eri puolilla Suomea jo yli 30 vuotta. Kuitenkin vasta viime vuosina perhehoidossa olevien ikääntyneiden määrä on lisääntynyt.

Ikääntyneiden perhehoidolla tarkoitetaan hoivaa tarvitsevan henkilön avun ja hoivan järjestämistä joko hänen omassa kodissaan tai perhehoitajan kotona. Perhehoito ei ole ympärivuorokautista hoivaa, mutta se voi kuitenkin olla pitkäaikaista. Pitkäaikaisessa, toimeksiantosopimuksellisessa perhehoidossa ikääntynyt muuttaa perhehoitajan luokse asumaan, kun taas lyhytaikaista perhehoitoa voidaan käyttää esimerkiksi omaishoitajien vapaaehtoisten järjestämiseen. Ikääntynyt maksaa pitkäaikaisesta perhehoidosta pitkäaikaisen laitoshoidon maksun tai, alueesta riippuen, jonkin muun suuruisen summan.

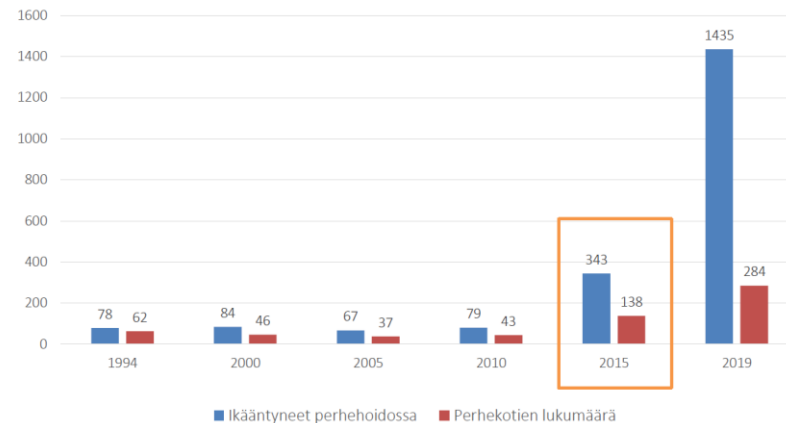
Perhehoitajalla ei tarvitse olla koulutusta hoivatyöhön, jos hän hoitaa korkeintaan neljää ikääntynyttä omassa kodissaan. Perhehoitajaksi haluavan on kuitenkin käytävä pakollinen koulutusjakso, jonka aikana hänen soveltuvuuttaan perhehoitajaksi arvioidaan. Perhehoitajat eivät ole työsuhhteessa, vaan he tekevät toimeksiantosopimuksen kunnan kanssa, jonka perusteella heille maksetaan hoitopalkkio ja kulukorvaukset mm. ruoka-ostoksista. Verojen jälkeen perhehoitajalle jää noin 1 000 euroa kuukaudessa yhtä hoidettavaa ikääntynyttä kohden. Perhehoitajalla on oikeus kahteen vapaapäivään kuukaudessa.

Ikääntyneiden perhehoito on vielä pienimuotoista, mutta kuitenkin jatkuvassa kasvussa. Perhehoidon valtakunnallisista kokonaiskustannuksista ei ole toistaiseksi saatavilla tietoa. On arvioitu, että ikääntyneiden perhehoidon vuorokausikustannus olisi sama kuin 2–3 kotihoitokäynnin vuorokausikustannus.

Ikääntyneiden perhehoidon kehitys

Perhehoitolaki 263/2015, kärkihanke, lisärahoitus

Kuvio: Vuodesta 2015 vuoteen 2019 perhehoidossa olevien ikääntyneiden määrä on nelinkertaistunut ja perhekotienkin määrä kaksinkertaistunut. Lähde: Sotkanet.fi

Perhehoidon vahvuudet ja kehittämistarpeet

Perhehoito on monella tapaa välimuotoista: se on julkista hoivaa yksityisessä kodissa ilman työsuhdetta tai säädeltyä työaikaa. Perhehoidon vahvuudet ja kehittämistarpeet liittyvät juuri välimuotoisuuteen. Tärkein vahvuus on perhehoitajien tyytyväisyys työhönsä: he voivat toimia hoivaetiikkansa mukaisesti, ikääntyneen tarpeita kuunnellen. Ikääntyneelle perhehoito voisi mahdollistaa hoivan piiriin pääsyn aikaisemmassa vaiheessa, mikä voisi myöhentää intensiivisemmän hoivan tarvetta. Kunnille perhehoito on joustava tapa järjestää hoivaa.

Kehittämistarpeet puolestaan liittyvät ikääntyneiden yhdenvertaiseen kohteluun eri kunnissa ja alueilla. Asiakasmaksujen ja sijoittamisen kriteerien tulisi olla selkeitä ja yhdenvertaisia. Perhehoitajien hyvinvointia tulisi tukea sijaisjärjestelmällä sekä joustavammilla vapaajaksoilla. Jokaisella alueella tulisi olla selkeä toimintaohje perhehoidon toteuttamista varten.

Vahvuudet

- Perhehoitajat pääosin tyytyväisiä työhönsä: mahdollisuus olla oman työhönsä johtaja.
- Ikääntyneelle mahdollisuus päästä aiemmin hoivan piiriin, voisi myöhentää intensiivisemmän hoivan tarvetta.
- Kunnille vaihtoehto järjestää hoivaa.

Kehittämistarpeet

- asiakasmaksujen yhdenvertaisuus
- sijoituskriteerien selkiyttäminen
- sijaisjärjestelmän luominen ja vapaiden joustavoittaminen
- perhehoidon toimintatapojen yhdenmukaistaminen
- perhehoitajien sosiaaliturvan kehittäminen.

Pohdittavaa

Perhehoidon kehittämisessä olisi pohdittava, mitä perhehoidolla oikeastaan tavoitellaan. Perhehoitoa ei voi käyttää korvaamaan ympärivuorokautista hoivaa, sillä se vaarantaa perhehoitajien jaksamisen. Halutaanko perhehoidolla siis täydentää kotihoitoa vai omaishoitoa? Olisi myös pohdittava, miten perhehoitajien työtä voisi tukea, jotta entistä useammassa kunnassa voitaisiin aloittaa perhehoidon tarjoaminen yhtenä hoivavaihtoehtona.

[Emilia Leinonen: Välimuotoinen ikääntyneiden perhehoito -esitys 23.11.2020](#)

Leinonen, E. (2020) [Perhehoitoa paikantamassa. Ikääntyneiden perhehoito informaalin ja formaalin rajalla](#)

Eduskunnan IKÄ-verkoston tietopaketti 3/2020

Julkaisija: [IKÄINSTITUUTTI](https://www.ikainstituutti.fi)

Ikäinstituutti

Eduskunnan IKÄ-verkosto jakaa ajankohtaista tutkimustietoa iäkkäiden hyvinvoinnista, taloudesta, toiveista, tarpeista ja palveluiden toimivuudesta. Verkosto järjestää keskustelutilaisuuksia ja julkaisee tietopaketteja.

IKÄ-verkoston puheenjohtajana toimii kansanedustaja *Ilmari Nurminen*, varapuheenjohtajana kansanedustaja *Marko Kilpi* ja sihteerinä johtaja *Päivi Topo* Ikäinstituutista.

Verkostoon ovat tervetulleita kansanedustajat, alan tutkijat sekä kansalaisjärjestöjen asiantuntijat.

Ilmoittaudu: ikaverkosto@ikainstituutti.fi.